

LA REBOTIGA

Darwin, il·lustrat

Ara fa 150 anys de la publicació de *L'origen de les espècies* i 200 del naixement del seu autor, Charles Darwin. L'Institut d'Estudis Catalans vol retre homenatge a ambdues efemèrides amb una exposició (visitable a la seu de Barcelona fins al 6 de novembre) i la publicació d'una edició il·lustrada amb gairebé 200 dibuixos. Basada en la primera edició (de la que se'n van fer 1.250 exemplars, i que es considera que és en la que el científic expressà de manera més eficaç la seva famosa teoria), els experts Juli Peretó i Andrés Moya hi han escurçat exemples, li han omès el capítol dedicat a l'herència (avui desfasat) i hi han posat exemples d'espècies del territori de parla catalana.

L'origen de les espècies. Charles Darwin. Universitat de València, Institut d'Estudis Catalans. 182 pàgines. 49 euros.

'Carrer Bauçà'

Tant hipocondríac com neuròtic, el protagonista obsessionat per la higiene bucal de *Carrer Marsala* és un dels personatges més particulars que ha generat les lletres catalanes, pots ser a imatge i semblança de l'autor. La novel·la també va ser cabdal per a la trajectòria d'un autor que amb ella s'estrenava en la narrativa el 1985 i que, entre d'altres, va obtenir el Premi Ciutat de Barcelona. Ara, amb motiu dels 25 anys del segell Empúries, aquest recupera el títol amb una edició especial amb coberta dissenyada per Kavel Rafferty. Amb la mateixa filosofia d'homenatge, ha llançat *El desert dels Tàrtars*, de Dino Buzzati; els *Nou contes* de J.D. Salinger i *Domini màgic* i *Passeig d'aniversari*, de Joan Vinyoli.

Carrer Marsala. Miquel Bauçà. Empúries. 91 pàgines. 15 euros

Guardiola dixit

Tot un exercici periodístic del que ja n'hi ha pocs. Josep Riera Font, director d'*El 9*, el diari esportiu de *El Punt*, agafa les frases de Pep Guardiola i les posa en context explicant el que ell, honestament, pensa que volia dir l'entrenador del Barça de les tres copes amb sentències com "en el meu equip són Valdés i deu més" o "Si algú es rendeix, que es quedi al vestidor". Tot té el seu moment i el seu perquè. El llibre també incorpora frases d'altres personatges públics, directius del club o periodistes sobre el mateix Guardiola. La del company d'aquest diari, Ramon Besa, defineix bé l'entrenador: "Guardiola difícilment tindrà un atac d'importància".

Escoltant Guardiola. Josep Riera Font. Cosetània Edicions. 176 pàgines. 13,80 euros.

La grisor

El declivi i la grisor d'una ciutat catalana de principi dels anys seixanta és l'escenari d'aquesta novel·la de l'autor manresà Jaume Serra Fontelles que, després d'uns anys dedicat a l'escriptura teatral, recupera la narrativa amb aquesta història d'un home, exiliat a

França, que torna als escenaris de la seva infància per retrobar-se, tant trist com divertit, amb una societat mediocre, tràgica i alhora esperpèntica.

Nit de vetlla. Jaume Serra Fontelles. Edicions de 1984. 202 pàgines. 16 euros.

Lletres

El llegat d'un místic contemporani

BORJA VILASECA

Mística, plenitud de vida

Salvador Panikkar

Fragmenta Editorial

408 pàgines. 29,50 euros

La felicitat, la pau interior i la plenitud són molt més que conceptes abstractes; són experiències reals que transformen els éssers humans quan recuperen la connexió amb la seva naturalesa essencial i hi viuen en coherència. Per assolir-ho, és necessària una recerca cap a l'interior, de forma que cada persona conegui el funcionament de si mateix i de la realitat de la qual forma part. Almenys així ho pensa, ho sent i ho escriu el filòsof Raimon Panikkar (Barcelona, 1918), que als 90 anys és considerat un dels pensadors catalans contemporanis de més reconeixement internacional.

Doctor en filosofia, en ciències i en teologia, Panikkar és autor de més de 50 llibres i 1.500 articles que aprofundeixen en els aspectes més intangibles de la condició humana, convertint el seu pensament en un punt de trobada entre la psicologia d'Occident i l'espiritualitat d'Orient. La seva obra ha estat protagonista en congressos monogràfics i estudiada en 40 tesis doctorals. Des de 1976, és catedràtic —ara, emèrit— del Departament d'Estudis Religiosos de la Universitat de Califòrnia, i ha estat professor en diverses universitats d'Europa, l'Índia i els Estats Units.

Ara, Fragmenta Editorial ha començat a publicar la col·lecció Opera Omnia, on es recullen, ordenen i actualitzen 70 anys de reflexions sobre l'estudi comparat de l'essència de totes les religions,

el misticisme i l'espiritualitat. El primer títol d'aquest llegat filosòfic i espiritual és *Mística, plenitud de vida*, volum que inicia una obra completa de 18 volums i que recull els textos *La nova innocència*; *Meditació sense objecte*; *L'origen: el silenci*; *L'experiència de la Vida*. *La mística*; *Tres exemples de santedat*: *Clara*, *Joan de la Creu* i *Teresa d'Àvila*, o *L'experiència suprema*: *Les vies d'Orient* i *Occident*.

Entre altres temes, reflexiona sobre l'esclavitud del ser humà contemporani, que més enllà de ser presoner de les seves circumstàn-

Panikkar reflexiona sobre l'esclavitud del ser humà d'avui, presoner de la seva ment

cies externes, ho és més de la seva ment. I és la ignorància de no saber com arribar a aquesta "llibertat interior" i la inconsciència de no voler saber-ho, el que impedeix a la majoria connectar amb la seva "dimensió espiritual". Per ell, "el misticisme és l'experiència integral de la realitat", és a dir, "la qualitat de viure conscientment en el present".

Panikkar aprofundeix sobre els beneficis que té per a qualsevol practicar la contemplació i la meditació, de simplement ésser i estar, aprenent a escoltar i a gaudir del silenci i la relaxació. Panikkar ho sap per experiència. Des de 1987 viu a Taverntet, al Prepirineu. "Quan som capaços de buidar la

ment i connectar amb la quietud de cada instant és quan podem sentir l'experiència de la unitat, recuperant així el contacte amb la nostra serenitat i amb la nostra pau interior", diu.

De la seva obra se'n desprèn

Teatre dins del teatre

LLUÍS MUNTADA

La pinça birmana

Maria Jaén

La Magrana

187 pàgines. 17 euros

Algú tan poc sospitós d'espiritualisme com Jean Paul Sartre va dir que el nostre llenguatge és subsidiari de la religió. El cas és que les reminiscències del pecat original es poden notar en el camp de la literatura. Així, hi ha escriptors que sempre arrosseguen la seva funció pionera o la catalogació rígida al gènere a què van ser adscrits des de l'inici de la seva singladura editorial. Maria Jaén (Utrecht, Sevilla, 1962) ha estat encasellada en el minimalisme, el realisme brut, els cànons de la literatura urbana dels 80 o el gènere eròtic. Ara, amb la publicació de *La pinça birmana*, aquesta autora trenca un silenci editorial de deu anys. S'imposa, doncs, una pregunta: aquesta obra, marca un punt d'inflexió?

La pinça birmana és el projecte ambiciós d'una novel·la que, escrita en clau de sàtira, pivota sobre diversos eixos argumentals: el de-

clivi d'una diva, els avatars d'una actriu de telenovel·la, els tics neuròtics d'una guionista televisiva —aquesta és la professió de Maria Jaén, on, entre d'altres porta vuit anys a *El cor de la ciutat*—, una tímida trama detectivesca i totes les penúries de la vida prosaica d'uns personatges que voldrien excel·lir però que acaben desgastats per les pròpies misèries mo-

Hi ha una notòria depuració de l'estil, però la novel·la vira cap al vodevil; llàstima

pressions fressades, sense relleu.

Amb un estil fluent, nu, veloç i marcat per la naturalitat dels diàlegs, els protagonistes queden molt ben caracteritzats a partir d'uns pocs traços. Aplicant un patró ja utilitzat en altres novel·les de l'autora, *La pinça birmana* estableix un delicat joc d'ombres xineses, on la ficció i la realitat s'anul·len, conflueixen, s'entretallen o es reforcen.

Subratllant el caràcter demiúrgic propi de l'elaboració d'una telenovel·la, l'obra s'assenta sobre un poderós artefacte narratiu en què el simulacre teatral intensifica els efectes de la vida real mentre que la realitat desactiva la força del simulacre. Prodigant una tècnica de videoclip literari, gran concentració visual en un temps molt breu, la novel·la vira cap al vodevil. I és una llàstima. Perquè en comptes d'explotar el magnífic filó que procurava el hiat entre ficció i realitat, en comptes d'aprofundir en la matèria prolífica de l'esgotament creatiu i vital, la novel·la deriva cap a la inflació del gest histriònic i, a partir del tercer capítol, s'encalla en una di-

ment i connectar amb la quietud de cada instant és quan podem sentir l'experiència de la unitat, recuperant així el contacte amb la nostra serenitat i amb la nostra pau interior", diu.

De la seva obra se'n desprèn

Salvador Panikkar, que des de 1987 viu a Tavertet, és autor de més de 50 llibres i 1.500 articles que aprofundeixen en els aspectes més intangibles de la condició humana, i que ha estat estudiat arreu.

conduïx l'ésser humà a viure en plenitud, espiritualment parlant.

Com diu Panikkar, aquesta “saviesa essencial de la vida” és la mateixa que van predicar grans savis com Lao-Tsé, Buda o Jesucrist. Aquest és l'objectiu de l'estudi comparat de les religions: recuperar els ensenyaments essencials dels profetes que les van inspirar per construir una espiritualitat laica que no estigui al servei dels credos ni els dogmes, sinó del benestar psicològic de la societat. “Més enllà de les diferències superficials que ara mateix divideixen la humanitat, a través de la comprensió d'un mateix s'acaba arribant a l'experiència de la unitat i de l'amor”.

La paradoxa de l'obra de Panikkar (com la de tots els místics) és que només pot ser compresa a través de l'experiència personal, no de la racionalització. De fet,

L'autor vol recuperar una espiritualitat laica al servei del benestar psicològic de la societat

això també ho tracta a *Mística, plenitud de vida*, dient que “les paraules són meres etiquetes amb les quals dividim la realitat”. I la veritat és que “cada paraula té un significat diferent per a cada persona, que la interpreta segons la seva visió del món o sistema de creences”.

Per molt que llegim sobre la melmelada de figa, per poder saber quin gust té, cal tastar-la. Per això, els ensenyaments d'aquest místic contemporani són orientacions que faciliten que cada lector visqui la seva pròpia experiència, no l'experiència en si mateixa. Ja ho diu un proverbi xinès: “Quan el savi assenyalava la Lluna, el neci mirava el dit”.

que dur una “vida espiritual” no vol dir abandonar els quefers mundans, sinó viure'ls amb una mirada més sàvia, objectiva i neutra, transcendent així qualsevol implicació emocional, que és la causa última del malestar humà. I no no-

més. També aprofundeix sobre l'impacte que tenen aquestes revelacions —o estats alterats de la consciència— en el canvi d'actitud i de valors de qui els experimenten. Per això, Panikkar defineix el misticisme com el camí filosòfic que

La sèrie de TV-3 *El cor de la ciutat* és una de les fonts d'inspiració de Maria Jaén per a la seva nova novel·la.

gressió excessiva sobre la poètica de les telesèries. Els postissos, les perruques i la impostació de veu afoguen els punts de força existencial que la novel·la contenia en estat de latència. Només si s'accepta la convenció de farsa, un delibe-

rat to lleuger i el destí endogàmic del teatre dins del teatre, el lector no quedarà decebut. *La pinça birmana* és l'obra d'una autora que ratifica la seva habilitat per presentar els magnetismes i repulsions que es donen en el marc íntim de

les relacions humanes. Però també és una novel·la que no significa un salt qualitatiu, el cop de força necessari que bé podria donar una escriptora capaç d'establir una aliança entre qualitat i literatura popular.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Coses de Kafka

JORDI LLOVET

El segell Alba, amb seu a Barcelona, i molt en especial la col·lecció “Trayectos” que dirigeix el català Lluís Magrinyà, és una de les iniciatives editorials més notables del panorama de l'edició espanyola dels últims deu o quinze anys: desapareguda la col·lecció “Clásicos Universales” que dirigia Gabriel Oliver, i superant Alba amb escriu les traduccions de la col·lecció “Letras Universales”, de Càtedra, aquest segell ens ha ofert, al llarg d'aquest temps que hem dit, el bo i millor dels clàssics europeus, especialment els anglesos, però també russos, alemanys o francesos, sobretot dels segles XVIII a XX.

Acaben de publicar a la col·lecció al·ludida un llibre de Louis Begley, *El mundo formidable de Franz Kafka* —que, en llengua original, té un títol encara més bo: *The Tremendous World I Have in My Head. Franz Kafka: A Biographical Essay*— que pot convertir-se en un dels llibres més útils per a tot lector interessat en la vida i en l'obra de l'escriptor. La biografia de Klaus Wagenbach, editada com a preàmbul a l'edició de les *Obras Completas* de l'autor a càrrec de Círculo de Lectores-GalaxiaGutenberg, continuarà sent una de les aproximacions biogràfiques i contextuals més notables que mai s'hagin escrit —i ja hi ha un centenar de biografies de Kafka al mercat internacional—, i la de Reiner Stach, de la qual, fins ara, només ha aparegut en traducció hispànica el primer volum, serà per molts anys l'estudi bio-bibliogràfic més rigorós i complet: potser massa exhaustiu, això sí, per a un lector comú.

Begley tenia el currículum necessari i suficient per convertir-se en l'autor d'un estudi kafkià de competència: és jueu, va sobreviure al nacional-socialisme, va estudiar Literatura i Dret (les dues mateixes coses que va estudiar Kafka, encara que només es va llicenciar en Lleis), i ha escrit vuit novel·les. Aquests extrems de la biografia de l'autor no sempre es troben junts en la literatura secundària kafkiana.

El biògraf no fa en el seu llibre un repàs rutinari, i menys encara exhaustiu, dels avatars de la vida de Kafka

—cosa que es pot trobar en molts altres llocs— sinó que enfoca el llibre d'acord amb els cinc eixos següents: 1. El context polític, lingüístic, social i racial de la Praga de 1883-1924 (any de la vida de l'escriptor);

2. La condició jueva de Franz Kafka i els episodis d'antisemitisme més notables de què va ser escenari el Regne de Bohèmia durant aquells anys —els famosos sacrificis rituals atribuïts falsament a persones de raça jueva; les manifestacions antisemites; la dificultat, per a un jueu, de convertir-se en un empleat de l'Imperi (penseu que a la Companyia d'Assegurances on treballava Kafka només hi havia empleada una altra persona de raça jueva), etcètera); 3. La molt enrevessada actitud, enfront la qüestió sexual, de Kafka, que va oscil·lar tota la vida entre la prostitució, la consagració matrimonial i la sacralització d'una vida d'escriptor; 4. L'ofici d'escriure i la grafomania kafkiana (capítol, que, paradoxalment, no acaba d'abordar la qüestió), i 5. Una sèrie d'anàlisis no pas acadèmiques de les obres principals de Kafka —començant per la paradigmàtica *La condemna*, de 1912, i acabant amb aquell conte les proves impreses del qual va corregir al llit en què, pròpiament, va morir d'inanició a causa de la tuberculosi, *Un artista de la fam*—, sinó impregnades d'allò que tot sovint es troba a faltar en la crítica literària de quasi tot arreu: sensibilitat, coneixement de l'ofici (ja he dit que Begley també és novel·lista), allò que els anglesos en diuen *close reading* segons la tradició del New Criticism, i, potser per damunt de tot, un esperit de lector completament obert a les hipòtesis que puguin forjar-se al voltant de qualsevol pàgina literària impresa, sense descartar-ne cap de manera apriorística.

Entre altres coses de Kafka que han fet parar l'atenció a Begley hi ha la seva observació sobre la dentadura de Felice Bauer —plena d'or més que altra cosa—; la manera com l'autor seguia l'anomenat mètode Fletcher, llavors de moda, de mastegar el menjar trenta-dues vegades abans d'empassar-se'l; la seva poca tirada a la música —tingueu present que la seva òpera preferida era *Carmen*, de Bizet, perquè havia llegit el *Quijote* i, com tots els homes submergits en la cultura eslava, això li havia suscitat una veritable il·lusió quixotesca sobre Espanya—; la seva enorme cortesia —“xinesa”, com la de Walter Benjamin segons Gershom Scholem—, i la seva extraordinària generositat i manca de supèrbia.

Entre moltes raons, podem felicitar-nos per l'aparició d'aquest llibre pel fet que l'autor s'hi belluga segons una llei que agradava molt al ja citat Benjamin: un corrent de la tradició exegetica medieval jueva opinava que a tots i cada un dels versets de la Torah, és a dir, el Pentateuc, s'hi ha de buscar 49 lectures possibles. Quant a Kafka, Begley no les ha esgotades totes; això sí, n'ha deixat moltes d'insinuades.

'Begley insinua moltes lectures possibles de Kafka'